

‘નિયમસાર’ ૮૭ ગાથા.

મોત્તૂળ સલ્લભાવં ણિસ્સલ્લે જો દુ સાહુ પરિણમદિ।
સો પઢિકમણં ઉચ્ચઙ્ઞ પઢિકમણમઓ હવે જમ્હા।।૮૭।।

જે સાધુ છોડી શલ્યને નિ:શલ્યભાવે પરિણમે,
તે પ્રતિક્રમણ કહેવાય છે પ્રતિક્રમણમયતા કારણે ૮૭.

સાધુની મુખ્યતાથી વાત કરી છે.

ટીકા :- ‘અહીં નિ:શલ્યભાવે પરિણત...’ આહાહા...! નિ:શલ્ય આવે છે તસ્સ ઉતરીમાં? તે વખતે કહ્યું હતું ને? ‘પ્રવીણભાઈ’! તસ્સ ઉતરી કર્યું હતું કે નહિ સ્થાનકવાસીમાં? તસ્સ ઉતરી નિ:શલ્ય-શલ્યરહિત. મિથ્યાશલ્ય, માયાશલ્ય, નિદાનશલ્ય. ઘણો વિસ્તાર છે. મિથ્યાશલ્યમાં ઘણા અનંત પ્રકાર મિથ્યાત્વના (છે). ટૂંકામાં અસંખ્ય. આત્મા પૂર્ણાનંદસ્વરૂપ તેનાથી વિરૂદ્ધ જે રાગાદિ ભાવને પોતાના માનવા એ મિથ્યાદર્શન શલ્ય છે. એ શલ્ય છે એ ચાર ગતિમાં રખડવાનું કારણ છે. આહાહા...! એ અહીં ત્રણ શલ્ય રહિત છે.

‘અહીં નિ:શલ્યભાવે પરિણત...’ ત્રણ જે શલ્ય છે. એક રાગનો કણ અને રજકણ તે મારો છે અને હું એનો છું એવી જે અંતર માન્યતા છે એ મહામિથ્યાત્વશલ્ય છે. આહાહા...! કરોડપતિ, અબજપતિ, લખપતિ કહેવાય છે એ લખપતિ કહેવાય છે પણ જે પતિ માને છે, લખનો પતિ છું, કરોડનો પતિ છું, એ મિથ્યાદર્શન શલ્ય મોટું શલ્ય છે. આહાહા...! જે અનંતા જન્મ અને મરણની ઉત્પત્તિનો ગર્ભ છે. મિથ્યાત્વ ગર્ભ છે. આહાહા...! અહીં કહે છે, ‘નિ:શલ્યભાવે પરિણત...’ એ ત્રણ શલ્યરહિત જેની દશા થાય છે. ત્રિકાળી આનંદસ્વરૂપ ભગવાન, એનો અનુભવ થઈને નિર્મળ શુદ્ધ અતીન્દ્રિય આનંદની દશા (થાય છે). દરિયામાં જેમ કાંઠે ભરતી આવે, એમ આત્માની પર્યાયમાં, વર્તમાન દશામાં અતીન્દ્રિય આનંદની ભરતી આવે. એને નિ:શલ્યરૂપે પરિણમેલો કહેવામાં આવે છે. આહાહા...! આવી વાતું છે.

એવા ‘નિ:શલ્યભાવે પરિણત મહાતપોધનને જ...’ મહામુનિ સંતોને જ ‘નિશ્ચયપ્રતિક્રમણસ્વરૂપ કહેલ છે.’ આહાહા...! વ્યવહાર પ્રતિક્રમણ કરે, મિચ્છામી... એને નહિ. શુદ્ધ સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ અતીન્દ્રિય આનંદનો રસકંદ, તેના અનુભવમાં શલ્યરહિત થઈને પરિણતિ કરે, પર્યાયમાં વીતરાગી દશા ઉત્પન્ન કરે, એને નિ:શલ્યભાવે પરિણત તપોધન, પરમાર્થપ્રતિક્રમણ કહેવામાં આવે છે. આહાહા...!

‘પ્રથમ તો, નિશ્ચયથી નિ:શલ્યસ્વરૂપ પરમાત્મા...’ શું કહે છે? આ પરમાત્મા જે પોતે આત્મા, એ તો નિ:શલ્ય છે. એના સ્વરૂપમાં શલ્ય છે નહિ. આહાહા...! પરમાત્મા-આત્મા એને કહીએ, કે જે નિશ્ચયથી પ્રથમ નામ મુખ્ય તો આ કહેવું છે, કે ભગવાનઆત્મા અંદર અતીન્દ્રિય આનંદ, અતીન્દ્રિય જ્ઞાન અને અતીન્દ્રિય શાંતિ, એવો જે નિ:શલ્ય સ્વભાવ, એ પરમાત્મા (છે) એટલે એ આત્મા છે. શું કીધું સમજાણું? આ આત્મા છે એ નિ:શલ્ય આત્મા પરમાત્મા જ છે. આહાહા...! રાગાદિ તો નથી પણ અલ્પતા પણ એનામાં નથી. એવો જે આ આત્મા નિ:શલ્યભાવે (બિરાજમાન છે). આહાહા...! શું કહે છે?

‘નિશ્ચયથી નિ:શલ્યસ્વરૂપ પરમાત્મા...’ આહાહા...! આ આત્મા જે અંદર છે, એને તો પરમાત્માએ નિ:શલ્ય પરમાત્મસ્વરૂપ જ કહ્યું છે. એમાં મિથ્યાત્વ, નિદાન, માયા, ક્રોધ કે રાગ એના પરમાત્મસ્વરૂપ-દ્રવ્યસ્વરૂપમાં છે જ નહિ. આહાહા...! જે સમ્યગ્દર્શનનો વિષય, સમ્યક્ધર્મની પહેલી દશા... આહાહા...! જન્મના અંતને લાવવાની પહેલી દશા-સમ્યગ્દર્શન. એનો જે વિષય આત્મા (છે) એ તો નિ:શલ્ય પરમાત્મા છે. આહાહા...! કોનો? આ (નિજ આત્મા). ભગવાન થઈ ગયા એની અહીં વાત નથી. આહાહા...!

અહીં તો પહેલેથી ઉપાડ્યું છે. મૂળ વાત આ કહેવી છે કે સાચો ધર્મ અને સાચું નિ:શલ્ય પરિણમન કોને હોય? કે જે પ્રથમ પોતાના આત્માને નિ:શલ્ય પરમાત્મા તરીકે જાણે છે તેને. આહાહા...!

બીજી વાત એ કહેવી છે, કે એમ પરમાત્મા કહે છે, નિશ્ચયથી તો ખરેખર નિ:શલ્યસ્વરૂપ પરમાત્મા (છે). આહાહા...! અંદર ભગવાન સચ્ચિદાનંદ સ્વરૂપ કેવળ સત્ય અને પૂર્ણ આનંદ અને પૂર્ણ જ્ઞાન, ધ્રુવસ્વરૂપ ભગવાન, અનાદિઅનંત એકરૂપ જેની સ્થિતિ છે એવો નિ:શલ્ય પરમાત્મા નિશ્ચયથી તો આ પરમાત્મા નિ:શલ્ય છે, શલ્યરહિત જ છે. આહાહા...! એને શલ્યવાળો માનવો, મનવાળો માનવો, રાગવાળો માનવો, પૈસાવાળો માનવો એ તો મિથ્યાદર્શન શલ્ય છે. આહાહા...! મિથ્યાશ્રદ્ધાનું મહાશલ્ય. ચોરાશીમાં રખડવાનું શલ્ય છે. કેમ કે આત્મા તો નિ:શલ્ય પરમાત્મા છે. કોનો? દરેકનો. પરમાત્મા થઈ ગયા એની વાત અહીં નથી. આહાહા...!

ખરેખર મુખ્ય મુદ્દાની વાત એ છે, કે નિ:શલ્યસ્વરૂપ પરમાત્મા... આહાહા...! પરમસ્વરૂપ જે આત્મા અંદર ભગવત્સ્વરૂપ અનંત આનંદ, અનંત શાંતિ, અનંત વીતરાગતા, અનંત સ્વચ્છતા, અનંત પ્રભુતા એવી શક્તિઓનો સાગર ભગવાનઆત્મા નિશ્ચયથી તો શલ્યરહિત જ પરમાત્મા છે. આહાહા...! સમજાય છે કાંઈ? આવું આકરું પડે. આ તો દયા પાળવી ને વ્રત કરવા ને ભક્તિ કરવી, એ બધો રાગ સ્વરૂપમાં છે જ નહિ. એ તો નિ:શલ્ય પરમાત્મા છે. આહાહા...! આકરું કામ છે.

મિથ્યાત્વનું પ્રતિક્રમણ ક્યારે થાય?

આ આત્મા શરીર, વાણી, મન, કર્મ, લક્ષ્મી-પૈસો, એનાથી તો જુદો છે, એ મારા નથી પણ અંદર પુણ્ય દયા, દાન ને વ્રતના ભાવ એ પણ મારા નથી. મારામાં નથી, એનામાં હું નથી. આહાહા...! એવો જે આત્મા, મુખ્ય વાત તો એ કહેવી છે, કે નિ:શલ્યસ્વરૂપ પરમાત્મા આ આત્મા (છે). આહાહા...! સમજાય છે આમાં? આ દેહ તો માટી-ધૂળ છે. પૈસા-ઐસા એ તો માટી-ધૂળ. જગતની જડ પુદ્ગલ માટી છે. એ મારા એ માન્યતા તો મિથ્યાત્વશલ્ય છે. મિથ્યાત્વશલ્ય છે એ જ અપ્રતિક્રમણ છે એટલે કે દોષ છે. આહાહા...! એ ઉપરાંત અંદરમાં માયા, નિદાન, પુણ્ય અને પાપના ભાવ મારે કરવા જેવા છે અને એ પુણ્ય કરું તો એનું ફળ મને કાંઈક સ્વર્ગ આદિ કે પૈસા આદિ, ધૂળ આદિ મને મળશે એવો જે મિથ્યાત્વભાવ, એ મિથ્યાત્વભાવના શલ્યથી રહિત પરમાત્મા છે. આહાહા...!

મુમુક્ષુ :- ...

ઉત્તર :- એકસાથે જ જાય છે. એક જાય તો ત્રણે સાથે જ જાય છે. નિ:શલ્યીકરણેન એમ કહ્યું છે ને? પહેલા સ્થાનકવાસીમાં તસ્સ ઉત્તરી કર્યું હતું? નહોતું કર્યું. તસ્સ ઉત્તરી આવે છે. પહેલું જ્ઞામો અરિહંતાણં, પછી તિક્ષ્ણુત્તો પછી તસ્સ ઉત્તરી કરણેન. એમાં નિ:શલ્યીકરણેન (અર્થાત્) શલ્યરહિત થઈને હું મારો કાયોત્સર્ગ નામ રાગથી દૂર થઈને સ્વરૂપમાં સ્થિર થાઉં છું. આહાહા...! તસ્સ ઉત્તરી કર્યું હતું કે નહિ? ‘ન્યાલભાઈ’! નહિ કર્યું હોય. પૈસા આદિમાં નવરા ક્યાં હતા. આહાહા...!

મુમુક્ષુ :- મિથ્યા જે શલ્ય છે ...

ઉત્તર :- ત્રણ શલ્ય છે. મિથ્યાશલ્ય, નિદાનશલ્ય કે આ કાંઈ પુણ્ય કરું તો એનું ફળ મને ત્યાં સારું મળે.

મુમુક્ષુ :- એ તો મિથ્યાત્વશલ્ય..

ઉત્તર :- એ તો નિદાનશલ્યની વાત અને નિદાન ... છે. અને માયાશલ્ય. કપટ. કુટિલતા, કપટ કરીને સરળતા બતાવવી એ પણ એક શલ્ય છે. આહાહા..!

મુમુક્ષુ :- માયા, ક્રોધ, માન ...

ઉત્તર :- ત્રણે શલ્ય એકસાથે જ છે.

અહીં તો બીજું કહેવું છે કે આ જે આત્મા જે અંદર વસ્તુ છે, જેને નવતત્ત્વમાં આત્મતત્ત્વ કહીએ, એ તત્ત્વ તો નિ:શલ્યસ્વરૂપે પરમાત્મસ્વરૂપ જ છે. આહાહા..! ... પાંચ, પચાસ કરોડ રૂપિયા, મોટા બંગલા પચાસ-પચાસ લાખના, બાયડી-છોકરા અને ધંધા... ઓહોહો..! ફાલ્યો-ફૂલ્યો. પાપમાં ફાલ્યો-ફૂલ્યો દેખાય. પાપમાં.

અહીં તો કહે છે, પ્રભુ! મુખ્ય વાત એ કહેવી છે કે 'પ્રથમ તો, નિશ્ચયથી...' ખરેખર 'નિ:શલ્યસ્વરૂપ પરમાત્માને,....' આ આત્મા નિશ્ચયથી તો નિ:શલ્યસ્વરૂપ પરમાત્મા છે. એને વ્યવહારે આ શલ્ય લાગુ પડી ગયા છે એમ કહે છે. આહાહા..! ઝીણી વાત, બાપુ! વીતરાગમાર્ગ. વીતરાગમાર્ગ ઝીણો બહુ. આ બહારથી આમ કરો, આ કર્યા, આ કર્યા, આ કર્યા... પૈસા ઉઘરાવવા, મંદિરો બનાવવા, એમાં લાભ માનવો... આહાહા..! એ મિથ્યાત્વશલ્ય છે.

જગતની ચીજ જગતને કારણે ટકીને બદલે છે. બીજી રીતે કહીએ તો કોઈ દ્રવ્ય નકામું નથી. એટલે શું? કોઈપણ દ્રવ્ય પોતાની પર્યાયની અવસ્થાના કાર્ય વિનાનું નથી. આહાહા..! ક્યાં જાવું જગતને? જગતમાં, પરમાત્મા ત્રિલોકનાથ જિનેશ્વરદેવ એમ કહે છે, કે આ જગતમાં કોઈપણ દ્રવ્ય નકામું નથી. એટલે કે પર્યાયરૂપી કાર્ય વિનાનું દ્રવ્ય નથી. દ્રવ્ય અને ગુણ તો બધા ત્રિકાળી છે પણ એનું કાર્ય-પર્યાયરૂપી કાર્ય વિનાનું દ્રવ્ય નથી. એને બીજો એમ કહે કે આની પર્યાય, આનું કાર્ય હું કરું, એ મિથ્યાદર્શન શલ્ય અને મહાપાપ છે. આહાહા..! આકરી વાત છે, ભાઈ!

સત્યસ્વરૂપ પરમાત્મા, જિનેશ્વરદેવે જે આત્મા કહ્યો, બીજાએ કહ્યો એ નહિ. પરમેશ્વર જિનેશ્વર સર્વજ્ઞ વીતરાગ, એણે જે આત્મા કહ્યો, એ નિ:શલ્યસ્વરૂપ પરમાત્મા છે. આહાહા..! એમાં રાગનો અંશ નથી અને રાગ મારો એવું મિથ્યાત્વ નથી અને રાગ કરું તો એનું કાંઈક ફળ મળે એવું એના સ્વરૂપમાં નથી. આહાહા..! થોડું પણ ઘણું સમાવ્યું છે. અંદર છે કે નહિ? આહાહા..! ... છે ને? અંદર છે. નિશ્ચય છે ને? ... છે ને? આહાહા..! વાત તો એક ઈ સાંભળવી જોઈએ, પ્રભુ! અંદર ભગવાન જે આત્મા છે એ તો ત્રણ શલ્યરહિત જ છે. ત્રિકાળ. ચાહે તો નિગોદમાં હોય, ડુંગળીમાં હોય, લસણમાં હોય પણ આત્મા જેને

કહીએ, પરમાત્મા કહીએ... આહાહા...! એ આત્મા તો નિઃશલ્યસ્વરૂપ જ આત્મા છે. આહાહા...! સમજાય છે કાંઈ?

મુમુક્ષુ :- શરૂઆત...

ઉત્તર :- ... નથી રાખ્યું? રાગથી રહિત થઈ નિઃશલ્ય સ્વરૂપ મારું છે એવી અંતર દષ્ટિ અને અનુભવ કરવો એ કરવાનું છે. બાકી બધા થોથાં છે. આહાહા...! છે કે નહિ એમાં? 'ન્યાલભાઈ'! આ ન્યાલ કરવાનો રસ્તો છે. બધા બધા અન્ય માર્ગમાં ... છે. રખડવાના. આહાહા...!

મુમુક્ષુ :- હવે કરવું શું?

ઉત્તર :- એ કાલે જ કહેતો હતો કે બાયડી-ભાયડો બે જ છે. પૈસા ઘણા છે. કરોડ, બે કરોડ આપી દે તો. પણ એને કાંઈ કહી શકે નહિ. બાયડી-ભાયડો બે જ છે. ચાર કરોડ રૂપિયા ઉપર રૂપિયા છે એની પાસે. ધૂળ-ધૂળ, માટી. એ માટી મારી છે અને હું એનો છું અને તેને હું ખર્ચી શકું છું, રક્ષણ કરી શકું છું, તેનું વ્યાજ ઉપજાવી શકું છું, અને કોઈ ઠેકાણે પાડીને ઘણા પૈસા એટલે કે વેપારમાં પણ કોઈ કોઈને પાંચ-દસ લાખ આપીને રૂપિયાનું વ્યાજ અને અડધો ભાગ એમ કરીને બધી વ્યવસ્થા હું કરી શકું છું. એ બધી માન્યતા મિથ્યાદર્શન શલ્ય છે.

મુમુક્ષુ :- અમે કરીએ છીએ એ કાંઈક તો સાચું છે કે નહિ?

ઉત્તર :- સાચું છે ને. સાચું છે. ખોટી શ્રદ્ધા છે એ સાચું છે. મિથ્યાશ્રદ્ધા એ સાચી છે. એ મિથ્યાશ્રદ્ધા ખોટી નથી, મિથ્યાશ્રદ્ધા સાચી છે. આહાહા...! ભારે કામ, ભાઈ!

વીતરાગ જિનેશ્વરદેવ ત્રિલોકનાથ પરમેશ્વરનો હુકમ છે, એની આજ્ઞામાં દિવ્યધ્વનિમાં આ આવ્યું છે એ સંતો જગતને જાહેર કરે છે. આહાહા...! એક લીટીમાં તો મહા ભયું છે. સવારમાં એ આવ્યું હતું ને, કે આત્મા પરમાર્થે પોતાથી અકારક છે. સવારમાં આવ્યું હતું ને? આત્મા પોતાથી અકારક છે. એ જ આ વાત છે. આહાહા...! એ તો નિમિત્ત પરદ્રવ્ય ઉપર એનું લક્ષ જાય છે તેથી તે વિકાર ઊભા કરે છે, એ નિમિત્ત-નિમિત્ત સંબંધ ઊભો કરે છે, ત્યારે તે રાગ અને વિકારનો કર્તા મિથ્યાદષ્ટિ થાય છે. એના સ્વભાવમાં રાગનું કરવું અને રાગના ફળને ઇચ્છવું એવું એના સ્વરૂપની અંદર છે નહિ. આહાહા...! સમજાય છે કાંઈ? છે એમાં? આ તો પહેલી લીટીનો અર્થ થાય છે.

મુમુક્ષુ :-

ઉત્તર :- આકરું પડે... પણ બધી વાતું ... આ તમે પાંચ લાખ આપ્યા હતા અને બાર આનાના વ્યાજે અત્યાર સુધી ખાધા. હવે મૂળ રકમ છે એ તો લાવ. વ્યાજ એક કોર રહ્યું, રકમ (લાવ). રકમ નથી. વ્યાજ બાર મહિને આપશું. પહેલા બાર આના હતું ને, આઠ આના (હતું). હવે વધી ગયું છે. મુદ્દાની રકમ છે? એમ આ મુદ્દાની રકમ નિઃશલ્ય

પરમાત્મા છે કે નહિ? આહાહા...! કે રાગ, પુણ્ય, દયા, દાન, વિકલ્પ એ જ છે? આહાહા...! આકરું કામ, પ્રભુ! શું થાય? .. ઓછા થયા. થોડા. ... આહાહા...! જે સમયે જે પર્યાય થવાની હોય એ જાય ક્યાં? આહાહા...!

‘પ્રથમ તો,...’ મુખ્ય વાત એ કહેવી છે કે નિશ્ચય એટલે ખરેખર તો સારો સારી વાત કહીએ તો નિઃશલ્યસ્વરૂપ પરમાત્મા છે. પોતે પરમાત્મા નિઃશલ્યસ્વરૂપ જ પરમાત્મા છે. આહાહા...! સાંભળ્યું ન હોય તો બેસે ક્યાંથી? ... આહાહા...! આ દાનનું આવે છે કે નહિ? દાન અધિકારમાં. ત્યાં આપ્યું છે ને? ... ‘પદ્મનંદિ પંચવિંશતી’.

મુમુક્ષુ :- ઉકડિયાની વાત..

ઉત્તર :- ઉકડિયાની વાત છે. માટીનું જે આ વાસણ છે, હાંડલું, એમાં ચોખાની ખીચડી જરી દઝાય છે. એ તો ચોખા-ખીચડી જે હોય એ ખાય. પછી ઓલું દાઝેલું ઉકડીયા ખાય. દાઝેલાને ઉકડીયા કહે છે. ‘પદ્મનંદિ પંચવિંશતી’માં સિદ્ધાંત છે. એ ઉકડિયા કાઢી નાખે ત્યારે નીચે ન નાખે. અમારે ત્યાં ‘પાલેજ’માં અમારી દુકાનની પાછળ એક મુસલમાન હતા. એ પત્થરનું ઓલું રાખતા. પત્થરનું.. જે વધ્યું-ઘટ્યું (હોય ઇ) એમાં નાખે. બહાર નાખે તો ધૂળ થઈ જાય ને. આ તો પોણોસો વર્ષ પહેલાની વાત છે. અમારે ‘પાલેજ’ની વાત છે. અમારી દુકાન હતી એની પાછળ હતું. એ ઉકડિયામાં નાખે. એ ઉકડિયા એકલો કાગડો ન ખાય. કૂતરો એકલો ખાય. એકલો એ ખાય અને બીજા આવે તો વઢે. બીજો જો કૂતરો આવે તો વઢે. કાગડાનો એવો સ્વભાવ નથી. એ ઉકડિયો એકલો ન ખાય. બે-પાંચ બધાને કૌ.. કૌ... કૌ.. કરીને ખાય. ત્યાં ‘પદ્મનંદિ પંચવિંશતી’માં દાખલો આપ્યો હતો. ‘પદ્મનંદિ’ મુનિ ભાવલિંગી સંત, દિગંબર મુનિ છે. એ ઉકડિયા એકલો ખાય એ કૂતરો કહેવાય અને એ ઉકડિયાને ભેગા કરીને ખાય એ કાગડા. એમ આ ઉકડિયા બહારની ધૂળ તને ઉકડિયા મળ્યા છે. કેમ? કે પૂર્વમાં તારી શાંતિ બળી હતી ત્યારે આ પુણ્યભાવ થયા હતા. તારી શાંતિ બળી હતી એ શુભભાવ ઉકડિયા છે. એ શુભભાવમાંથી આ પૈસો મળ્યો-ધૂળ. સમજાણું કાંઈ?

મુમુક્ષુ :- ...

ઉત્તર :- એ ઉકડિયા કહ્યા, આમ પૂર્વના પુણ્યને લઈને મળ્યું. પણ મળેલી ચીજ છે એ પાપ છે. અહીં મળેલી એ પરિગ્રહ છે. ચૌદ પ્રકારના અભ્યંતર પરિગ્રહ અને દસ પ્રકારના બાહ્ય પરિગ્રહ છે. એમાં મળેલી ચીજ એ પાપ છે. મળી છે તે પૂર્વના પુણ્યને લઈને પણ મળી છે તે પાપ છે. માટે મળેલી ચીજોવાળો પાપી છે. એ પુણ્યવંત અંદર નથી. એને એમ કહ્યું છે, કે ઉકડિયા કાગડો એકલો ન ખાય. એમ તને કાંઈક પૂર્વના પુણ્યને લઈને વર્તમાન પાપ મળ્યું હોય, પૂર્વના પુણ્યને લઈને વર્તમાન પાપ (મળ્યું હોય)... એ શું કહ્યું? પૂર્વના પુણ્યના શુભભાવ પરમાણુ પડ્યા હતા, એ શુભ. મળ્યું એ પુણ્ય નથી પણ ચીજ મળી છે એ પરિગ્રહ પાપ છે. પરિગ્રહ જે છે એ પાપ છે. એ પાપના ઉકડિયામાં એકલો જો

ખા.. આહાહા..! અને જો ભાગ ન પાડ તો કાગડામાંથી જાઈશ. ત્યાં એમ કહ્યું છે.

મુમુક્ષુ :- કાગડામાંથી જાઈશ એમ વાણિયામાંથી જાઈશ એમ ન કહ્યું.

ઉત્તર :- વાણિયો તો ક્યાંય રહ્યો હવે. વાણીયો હતો કે દિ? અરે..! જગતને ક્યાં બિચારા... ક્યાંનું ક્યાં રખડે છે. ત્યાં એમ કાગડાનું કહ્યું છે આચાર્યે કહ્યું છે, હોં! મુનિ પોતે ભાવલિંગી સંત છે, નગ્ન મુનિ દિગંબર છે એનો પોકાર છે, કે એ મળેલી ચીજ છે એ પાપ છે. તને મળ્યું છે એ. પૂર્વનું પુણ્ય હતું પણ મળ્યું છે એ પાપ-પરિગ્રહ છે. પરિગ્રહ છે એટલે પાપ છે. એ પાપમાં જો પાપના પરિણામથી ઉકડિયામાં એકલો વાપરીશ તો કાગડામાંથી જાય એવો છો.

અહીં તો એથી આગળ વધીને કહે છે... આહાહા..! કે એ દેવાના પરિણામમાં જે પુણ્યના ભાવ થયા, એ પુણ્ય પરિણામ મારા છે, તે પણ મિથ્યાદર્શન શલ્ય છે. આહાહા..! ક્યાં દુનિયા પડી અને ક્યાં માર્ગ રહી ગયો? નામ ધરાવે જૈન. જૈનની ગંધની ખબર ન મળે. સમજાણું કાંઈ? આહાહા..! અહીં તો આ કહે છે.

ત્યાં જરી શુભભાવ કરાવવા એમ કીધું. પાપની વસ્તુ મળી એને ઘટાડવા, રાગને ઘટાડવા. ત્યાં એમ વાત કરી છે. પણ રાગ ઘટ્યો છે એ પુણ્ય છે, એ ધર્મ છે, એમાંથી મને લાભ છે, એમ માને તે મિથ્યાત્વનું શલ્ય છે. જે ત્રિકાળ મહાશલ્ય સંસારમાં રખડવાનું કારણ છે. આહાહા..! સમજાય છે કાંઈ? એ અહીંયાં કહ્યું.

મુમુક્ષુ :- ...

ઉત્તર :- એ વિકલ્પ છે ઇ પાપ છે. મેં આપ્યું, મેં પૈસા આપ્યા એ માન્યતા જ મિથ્યાત્વ છે. પૈસા ક્યાં તારા હતા? એ તો જડના છે. એ પૈસા મારા છે એ માન્યતા મિથ્યાત્વશલ્ય છે અને એ પૈસા હું બીજાને આપું છું, એ તો જડ છે. જડનો સ્વામી થાય ત્યારે આપું છું એમ માને છે. એ તો મિથ્યાત્વશલ્ય છે. આહાહા..!

મુમુક્ષુ :- શલ્ય વગરનું મિથ્યાત્વ કયું?

ઉત્તર :- મિથ્યાત્વ એ શલ્ય જ છે. શલ્ય વિનાનો ભગવાનઆત્મા છે એ તો અહીં સિદ્ધ કરવું છે ને? આત્મા શલ્ય વિનાનો છે. એ પુણ્ય અને પાપ મારા એવી માન્યતા વિનાનો અને પુણ્ય-પાપ વિનાનો છે. એ પુણ્ય અને પાપ મારા એ વિનાનો અને પુણ્ય-પાપ મારા હું કરું છું, મને એમાં લાભ થાય એ વિનાનો આત્મા છે. આહાહા..! આકરું કામ છે, ભાઈ! જગતને બહારમાં ધમાલ હો-હા (કરવી ગમે છે). એ કરમાઈ જવાના, મરીને સુકાઈ જવાના. આહાહા..! એમાં સુખ દેખાય છે એ બધા કરમાઈ જવાના છે.

અહીં એ કહે છે, પ્રભુ તો શલ્ય વિનાનો છે. આહાહા..! જેમાં ત્રણ શલ્યની ગંધ નથી એવો પરમાત્મા તું અંદર છો, પ્રભુ! તને ખબર નથી. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ? એ પરમાત્મા, એને વ્યવહારનયના બળે... હવે આવ્યું. નિશ્ચયથી શલ્ય વિનાનો પરમાત્મા પોતે

છે, એ સત્ય છે. પણ વ્યવહારનયના બળે, હવે ‘વ્યવહારનયના બળે કર્મપંકથી યુક્તપણું હોવાને લીધે..’ કર્મના નિમિત્તના સંબંધથી હોવાને લીધે... આહાહા...! ‘(-વ્યવહારનયે કર્મરૂપી કાઠવ સાથે સંબંધ હોવાને લીધે) તેને નિદાન, માયા અને મિથ્યાત્વરૂપી ત્રણ શલ્યો વર્તે છે...’ વ્યવહારે. આહાહા...! ભગવાન તો નિઃશલ્ય પરમાત્મસ્વરૂપ જ છે. આત્મતત્ત્વ છે ઈ. એ નિશ્ચય છે. પણ તેને વ્યવહારનયે એટલે કે પરના આશ્રયે થતી દશા અને તે દશાને પોતાની માનવી, એવી વ્યવહારનયે ત્રણ શલ્ય.. ત્રણ યુક્ત હોવાથી ત્રણ સહિત વ્યવહારનયથી ગણવામાં આવે છે. આહાહા...! છે ...?

બે નય કીધી. નિશ્ચયનયથી પરમાત્મા નિઃશલ્યસ્વરૂપ છે. પણ કર્મ ને નિમિત્તની અપેક્ષાથી કર્મના સંબંધને લઈને એનામાં વ્યવહારનયે મિથ્યાત્વ, નિદાન, માયા એ શલ્યસહિત વ્યવહારનયે દેખાય છે. આહાહા...! સમજાણું કાંઈ? નિશ્ચયથી તો રહિત જ છે પણ વ્યવહારને લઈને આ અનાદિથી અજ્ઞાની જૈનનો સાધુ થયો, દિગંબર મુનિ થયો, પંચમહાવ્રત લીધા પણ એ મહાવ્રતનો રાગ છે તે દુઃખ છે. એને પોતાને સુખનું કારણ માનીને મિથ્યાત્વને સેવ્યું છે. આહાહા...! આકરું કામ છે, ભાઈ! આ સાંભળવું કઠણ પડે એવું છે. સાંભળવા એક તો મળે એવું નથી. બહારની હો-હા.. આહાહા...!

ભગવાનઆત્મા ‘નિશ્ચયથી નિઃશલ્યસ્વરૂપ પરમાત્મા...’ સ્વરૂપ હોવા છતાં ‘વ્યવહારનયના બળે...’ પરની નિમિત્તની અપેક્ષાને લઈને, કર્મયુક્ત હોવાથી ત્રણે શલ્ય સહિત સંબંધવાળો હોવાને લીધે તે ‘ત્રણ શલ્યો વર્તે છે...’ પર્યાયમાં ત્રણ શલ્ય વર્તે છે. દ્રવ્ય અને ગુણમાં નહિ. અરે...રે...! આવી વાતું હવે. દ્રવ્ય જે વસ્તુ ભગવાનઆત્મા, જે પરમાત્મા થયા એ પરમાત્મા અંદર હતા એ થયા, અંદર હતા એ થયા. પરમાત્મા કાંઈ બહારથી આવતા નથી. એ પરમાત્મા શક્તિ-સ્વભાવ હતો તે પ્રગટ થયો. એમ આ પરમાત્મસ્વરૂપ જ છે પણ વ્યવહારનયે કર્મના યુક્તના સંબંધને લઈને વ્યવહારે ત્રણ શલ્ય વર્તે છે. આહાહા...! છે? ‘ત્રણ શલ્યો વર્તે છે...’ પાછો વ્યવહાર નથી એમ નહિ. વ્યવહાર જૂઠો છે અને એ તો પર્યાયે પણ પરમાત્મસ્વરૂપ જ છે એમ નથી. સમજાણું કાંઈ? આહાહા...!

‘ત્રણ શલ્યો વર્તે છે...’ પર્યાયમાં એમ કહ્યું. પરમાત્મસ્વરૂપ નિશ્ચયથી હોવા છતાં વ્યવહારનયે .. પર ચીજ છે, તેના સંબંધમાં હોવાથી, તેને વર્તમાનમાં ત્રણ શલ્ય વર્તે છે. આહાહા...! ... ઘણું કહ્યું. નિશ્ચય અને વ્યવહાર. અરે...રે...! ક્યાં પડી છે જીવને? શું થશે મારું? અહીંથી મરીને ક્યાં જઈશ? દેહ છૂટવાના ટાણા છે હવે વધારે લાંબુ કાંઈ છે? ૫૦-૬૦ વર્ષ થયા એ ૫૦-૬૦ વર્ષ હવે કાંઈ જીવવાના નથી. આહાહા...! દેહ તો છૂટવાનો છે. આ મિથ્યાશલ્યથી ઊંધી માન્યતા સેવીને ... નરક ને નિગોદ ને કાગડા ને કૂતરાના ભવમાં રખડશે. પાછું અનંતે કાળે મનુષ્યપણું મળવું મુશ્કેલ (પડશે) એવી દશા થશે, ભાઈ! આહાહા...! છે?

‘એમ ઉપચારથી કહેવાય છે.’ આહાહા..! શું કીધું છે? ભગવાનઆત્મા નિશ્ચયથી પરમાત્મસ્વરૂપ હોવા છતાં વ્યવહારનયે કર્મના સંબંધથી શલ્યવાળો વર્તે છે એમ ઉપચારથી, વ્યવહારથી કહેવામાં આવે છે. આહાહા..! આ સંસાર ઉપચારથી આત્માને કહેવામાં આવે છે, એમ કહે છે. આહાહા..!

મુમુક્ષુ :- તો તો પરમાત્મા થઈ ગયો?

ઉત્તર :- પરમાત્મા જ છે. વ્યવહારનયે ઉપચારથી ત્રણ શલ્યવાળો કહેવામાં આવે છે. આહાહા..!

‘ત્રણ શલ્યો વર્તે છે એમ ઉપચારથી કહેવાય છે.’ મારે તો બીજું કહેવું છે. ત્રણ શલ્ય વ્યવહારથી વર્તે છે એમ કીધું છે પણ વ્યવહારથી પૈસાવાળો, શરીરવાળો, બાયડીવાળો, છોકરાવાળો વર્તે છે એ વાત અહીં નથી (કરી). આહાહા..! જેને સંબંધ નથી. સ્ત્રીનો આત્મા જુદો, તારો આત્મા જુદો, એ શરીરના રજકણ જુદા, તારા શરીરના રજકણ જુદા. અનંતકાળમાં ક્યાંય મેળ ન મળે. એટલે એ મારા છે એવી માન્યતામાં વર્તે છે. પણ એ ચીજમાં એ વર્તતો નથી. આહાહા..! સમજાય છે આમાં? ભાષા તો જુઓ! ટીકા... આહાહા..!

મુમુક્ષુ :- આ ગાથામાં તો ઉપચાર એટલે જૂઠી વાત.

ઉત્તર :- ઉપચાર છે. ઉપચાર પણ વ્યવહાર. વ્યવહાર કહો કે ઉપચાર કહો, બે છે. નથી એમ નથી. ત્રિકાળની અપેક્ષાએ જૂઠું છે, એની અપેક્ષાએ સાચું છે. ત્રિકાળની અપેક્ષાએ જૂઠું છે પણ પર્યાયમાં વર્તે છે એ અપેક્ષાએ નથી એમ નહિ. સંસાર અને શલ્ય પર્યાયમાં નથી એમ નહિ. આહાહા..! આવું કામ છે. ... જૈનધર્મમાં .. ભગવાનની મૂર્તિ હોય, એક ફોટો હોય એની પૂજા કરે, ભક્તિ કરે. થઈ ગયો ધર્મ, જાવ. એ રખડી મરે ત્રેવીસ કલાક. એમાં ધૂળોય ધર્મ નથી, સાંભળને. એમાં રાગની મંદતા હોય તો પુણ્ય છે. અને પુણ્ય છે એ મારું છે એ તો મિથ્યાત્વશલ્ય છે. આહાહા..! એ પણ વ્યવહારે ત્યાં પર્યાયમાં છે. નિશ્ચયમાં, વસ્તુમાં તો છે નહિ. આહાહા..!

અહીં શું કહેવું છે? કે તારી પર્યાયમાં વર્તે છે એને ઉપચાર કહીએ છીએ. વસ્તુ આ શરીર, કર્મ, સ્ત્રી, કુટુંબ, પૈસા, બંગલા, મકાન કાંઈ તારી પર્યાયમાં વર્તતા નથી. એ તો એના કારણે વર્તી રહ્યા છે. તારે કારણે નથી વર્તી રહ્યા. માટે તે તારામાં વર્તે છે એમ અમે કહેતા નથી. આહાહા..! અને તારે લઈને એ વર્તે છે એ તો અમે કહેતા જ નથી. આહાહા..! તારામાં વ્યવહારનયે કર્મનો સંબંધ હોવાથી ત્રણ શલ્યો વર્તે છે એમ કહીએ છીએ. તે ત્રણ શલ્ય વર્તતા કર્મ સહિત વર્તે છે, બાયડી સહિત વર્તે છે, કુટુંબ સહિત વર્તે છે, લક્ષ્મી સહિત વર્તે છે વ્યવહારનયે એમ અમે કહેતા નથી. એ તો એને વર્તવાને અને તારે વર્તવાને કાંઈ સંબંધ છે નહિ. આહાહા..! આ કેવો ઉપદેશ હશે!

મુમુક્ષુ :- છે એને અસદ્ભૂત વ્યવહાર કેમ કહેવાય?

ઉત્તર :- અસત્ છે. આ વસ્તુની અપેક્ષાએ બીજા દ્રવ્યો અદ્રવ્ય છે. આ સ્વદ્રવ્યની અપેક્ષાએ બીજા બધા દ્રવ્યો અદ્રવ્ય છે, અક્ષેત્ર છે, અકાળ છે, અભાવ છે. એની અપેક્ષાએ એ દ્રવ્ય-ક્ષેત્ર-કાળ-ભાવ છે. આની અપેક્ષાએ અદ્રવ્ય, અક્ષેત્ર, અકાળ, અભાવ છે. એ આત્માની પર્યાયમાં છે એમ કહ્યું નહિ. આહાહા...! સમજાણું કાંઈ? એની પર્યાયમાં વર્તતું હોય તો ત્રણ શલ્ય વર્તે છે. આહાહા...! એમ ઉપચારથી એટલે વ્યવહારથી કહેવાય છે. આહાહા...! માટે એ વ્યવહારથી અને ઉપચારથી જે પર્યાયમાં કહેવાય છે તેને...

‘આમ હોવાથી જ ત્રણ શલ્યો પરિત્યાગીને...’ કેમ કે એ તો પર્યાયમાં છે એટલે બદલી શકે છે. એના દ્રવ્ય-ગુણમાં નથી. આહાહા...! એ પુણ્ય અને પાપના પરિણામના શલ્ય-મારા છે અને હું એનો છું, એવા શલ્યનો ત્યાગ કરીને... એ ‘ત્રણ શલ્યોને પરિત્યાગીને...’ એ શું કહ્યું? બાયડી, છોકરા, પૈસાને છોડીને એમ નથી કહ્યું. કેમ કે એ તો છૂટા પડ્યા છે. એ કાંઈ તારા છે નહિ. કાંઈ લેવા અને દેવા. આહાહા...! એ પૈસા, તારા બંગલા, એ બગીચા એ તો ધૂળ એને કારણે છે. એ તારામાં છે જ નહિ. તારી પર્યાયમાં એ તો છે જ નહિ. એ તો એના દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાયમાં વર્તે છે. તારામાં વર્તતું હોય તો વ્યવહારનયે શલ્ય વર્તે છે. આહાહા...! ઝીણું પડે, બાપુ! પણ શું થાય? સવારે પ્રતિક્રમણની વ્યાખ્યા હતી. આ પણ પ્રતિક્રમણની વ્યાખ્યા છે. પ્રતિક્રમણ કહો કે ધર્મ કહો. આહાહા...!

એ ત્રણ શલ્ય સહિત થવું એ ધર્મ. ત્રણ શલ્ય સહિત રહેવું એ અધર્મ અને સંસાર છે. સમજાણું કાંઈ? આ બધું ... પૈસા-બૈસા ઘણા, કરોડો રૂપિયા, આ બંગલા મોટા ૫૦-૫૦ લાખના અને કરોડના. એ ... ક્યાં વાત કરવી? એ ક્યાં તારી પર્યાયમાં છે? એ તો એના દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાયમાં વર્તે છે. તારી પર્યાયમાં તો એ મારા છે, એવું શલ્ય છે એમાં તું વર્તે છે. એ શલ્યને ત્યાગ, તારી પર્યાયમાં હોય એને ત્યાગ. એવું ત્યાગગ્રહણ, પરનું ત્યાગગ્રહણ તો છે જ નહિ. આહાહા...! આત્મામાં પરનો ત્યાગ અને ગ્રહણ તો છે જ નહિ. આ શલ્ય છે તેને છોડ. આહાહા...! આવું સાંભળવું ઝીણું પડે બહુ.

મુમુક્ષુ :- ...ભાઈ...

ઉત્તર :- એ ‘..ભાઈ’ હતા ને? હા. એ સાચું. એ .. લાવ્યા હતા. મહેમાન લઈને આવે છે. હવે આમાં શું સમજે? મોટી શેત્રુંજયની જાત્રા કરવા આવ્યા હોય, નવ્વાણુ વાર જાત્રા કરે તો કલ્યાણ થઈ જાય. અહીં કહે છે, અનંત વાર જાત્રા કરી ... રાગની મંદતા હોય તો પુણ્ય છે અને પુણ્ય મારું છે, પુણ્ય ધર્મ છે તો એ મિથ્યાત્વ છે, લ્યો. આહાહા...! એ ‘સ્વીટ્ઝરલેન્ડ’માં મળે એવું નથી, હોં! ત્યાં તો પાપ મળે એવું છે. ક્યાં ગયા ‘હિંમતભાઈ’? આ તમારા ભત્રીજાની વાત કરે છે. કહેતા હતા, બાયડી-ભાયડો બે જણ, રૂપિયા કરોડો છે. એકાદ કરોડ ધર્મને નામે આપી દેતા હોય તો? કારણ કે પાપથી તો પેદા કર્યા છે અને પાપથી રાખે છે અને પાછું કો’કને આપશે તો પાપ આપશે. એ કો’ક કહેતું હતું.

‘...ભાઈ’ કે કો’ક કહેતું હતું. આહાહા...! અરે...! શું થાય?

અનંતકાળથી રખડતો એ શલ્યોને ત્યાગ કહે છે. પરનો ત્યાગ કર એમ નથી કીધું. પરનો ત્યાગ તો છે જ તે. પણ મારા માન તો પણ ત્યાગ જ છે. તારામાં તે નથી, તેનામાં તું નથી. પણ તારી પર્યાયમાં ત્રણ શલ્ય છે, અસ્તિ છે. છે તેનો ત્યાગ કર. આહાહા...! સમજાણું કાંઈ? વ્યવહારની વાતું ... એમ લાગે. સભા ભરાય, લાખો માણસ ભેગા થાય. હો-હા... હો-હા... આવી વાત.

‘ત્રણ શલ્યો વર્તે છે એમ ઉપચારથી કહેવાય છે. આમ હોવાથી જ...’ એટલે ઉપચાર અને વ્યવહાર હોવાથી જ ‘ત્રણ શલ્યો પરિત્યાગ...’ અહીં તો વસ્તુમાં છે નહિ. નિઃશલ્ય પરમાત્મસ્વરૂપ છે એની દૃષ્ટિ કરીને ત્રણને છોડી દે. આહાહા...! એ વ્યવહારનું કથન છે. એ જ્યારે અંદરમાં ઠરે છે (ત્યારે) એ ત્રણ ઉત્પન્ન થતા નથી, તેને છોડે છે એમ કહેવામાં આવે છે. ખરેખર તો એવો અર્થ છે. પરિત્યાગીનો અર્થ ઈ છે. આનંદસ્વરૂપ ભગવાન, એમાં ઠરે છે ત્યારે મિથ્યાત્વ શલ્ય ઉત્પન્ન થતાં નથી તેનો પરિત્યાગ કરે છે એમ કથનમાત્રથી કહેવામાં આવે છે. આહાહા...!

‘પરિત્યાગીને જે પરમ યોગી..’ પરમ મુનિ ધર્માત્મા ‘પરમ નિઃશલ્ય સ્વરૂપમાં રહે છે...’ પરમ નિઃશલ્યસ્વરૂપ ભગવાન, રાગના વિકલ્પ વિનાની ચીજમાં જે અંદર રહે છે, ‘સ્વરૂપમાં રહે છે...’ તેનું નામ પ્રતિક્રમણ છે. તેનું નામ સામાયિક અને એનું નામ ધર્મ છે. બાકી બધી વાતું છે. આહાહા...! છે? ‘સ્વરૂપમાં રહે છે તેને નિશ્ચયપ્રતિક્રમણસ્વરૂપ કહેવામાં આવે છે,...’ શલ્યથી ..., નિઃશલ્યસ્વરૂપ ભગવાનમાં ઠર્યો એથી ‘તેને નિશ્ચયપ્રતિક્રમણસ્વરૂપ કહેવામાં આવે છે.’ આહાહા...!

‘કારણ કે તેને સ્વરૂપગત (– નિજ સ્વરૂપ સાથે સંબંધવાળું) વાસ્તવિક પ્રતિક્રમણ છે જ.’ એને સ્વરૂપ સાથે સંબંધવાળું ખરું પ્રતિક્રમણ છે. પર સાથે ઠરતો એ અપ્રતિક્રમણ હતું. સ્વરૂપમાં ઠરે છે. આનંદસ્વરૂપ ભગવાન... આહાહા...! અતીન્દ્રિય આનંદની ઉગ્ર દશામાં રહે છે, તેનું નામ સાચું પ્રતિક્રમણ કહેવામાં આવે છે. વિશેષ કહેશે...

(શ્રીતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)